

Prevajanje za državne institucije

Geopolitični položaj Slovenije v Evropi in širšem mednarodnem okolju je bil eden glavnih dejavnikov, ki so vplivali na poseben status in razvoj prevajalskih služb v državni upravi. Čeprav je ta dejavnost doživela največji razmah z vstopom Slovenije v EU, bi bilo zmotno misliti, da je bila pred tem vloga prevajalcev v državnih institucijah zanemarljiva. Prevajalci so bili tu vselej potrebni in praktično nenadomestljivi, bistveno pa se je že v predpristopnem obdobju začela spreminjati njihova organiziranost ter področje in način dela.

Ko so leta 1999 predpristopna pogajanja Slovenije prešla v zaključno fazo in je država prevzela obveznost, da do pristopa prenese veljavno zakonodajo EU v svoj pravni red, je postalo jasno, da razdrobljene prevajalske službe po resornih ministrstvih tej nalogi ne bodo kos. Že sam volumen tega projekta – več kot 90.000 strani zakonodaje – se je zdel skoraj neobvladljiv. Ob upoštevanju dejstva, da je bilo treba poleg golega prevoda zagotoviti še kar se da dosledno terminološko ustreznost, usklajenost in sledljivost prevedenih dokumentov, pa je postalo jasno, da se je treba organizirati drugače. Tako je bil istega leta pri Uradu za evropske zadeve ustanovljen prevajalski oddelek, ki je v začetku imel 36 zaposlenih, od tega 24 prevajalcev, dva terminologa, dva lektorja, tri pravne svetovalce, koordinatorja zunanjih prevajalcev, vodjo oddelka in tehnično osebje (tajnico, dokumentalista in računalnikarja).

Seveda je bilo nemogoče pričakovati, da bi 24 notranjih prevajalcev lahko prevedlo tako obsežen korpus besedil, zato je bilo nujno z javnim razpisom zbrati kar se da veliko število zunanjih sodelavcev. Prvi razpis, v katerem je bil poleg osnovnih pogojev glavni kriterij izbire cena, se je izkazal za neustreznega. Zato je bil naslednji razpis zasnovan drugače: v prvi fazi je bila povabljenim ponujena enotna cena za 1 stran prevoda in z vsemi prijavljenimi, ki so izpolnjevali minimalne kriterije, sklenjena preliminarne pogodba o sodelovanju. V drugi fazi razpisa so vsi »preliminarni pogodbeniki« dobili testni prevod, na podlagi katerega so bili razvrščeni v kategorijo A, B, C ali D. S tistimi, ki so se uvrstili v prve tri kategorije, je bila sklenjena dokončna pogodba, kandidati, katerih testni prevod pa ni bil zadovoljiv (D), so lahko dobili še en testni prevod, in če tudi ta ni bil ustrezen, se je preliminarne pogodba z njimi prekinila. Na ta način smo pridobili okrog 150 zunanjih sodelavcev, posameznih svobodnih prevajalcev in agencij. Delovne sile je bilo torej dovolj, večje vprašanje pa je bilo, kako zagotoviti, da bodo prevodi tako velike in heterogene skupine nepovezanih prevajalcev stilistično in terminološko usklajeni. Notranji prevajalci so v tistem času že uporabljali pomnilnik prevodov TWB (Translator's WorkBench) podjetja [SDL Trados](#). Seveda pa od zunanjih izvajalcev nismo mogli zahtevati, da si nabavijo to sorazmerno drago orodje, glede na to, da jim pogodba, ki so jo sklenili s SVEZ-om, ni zagotavljala predvidljivega števila naročil. V prijavi na razpis so namreč morali poleg jezikovne skupine navesti tudi, katero vsebinsko področje bodo prevajali, in ker je bila sekundarna zakonodaja EU na področju kmetijstva daleč najobsežnejša, so največ naročil dobili prevajalci, ki so se opredelili za to področje, le malo pa npr. drugi, ki so izbrali kulturo. Zato smo se odločili za *ad hoc* rešitev in svojim zunanjim sodelavcem svetovali, naj si nabavijo orodje [Wordfast](#), ki je bilo bistveno cenejše od Tradosa, obenem pa se je dalo neočiščene, tj. dvojezične prevode brez pretvorbe uvoziti v našo skupno bazo prevodov. Poenotenje je bilo potrebno predvsem zato, ker so vsi prevodi morali biti obravnavani po istem postopku za zagotavljanje kakovosti. Pred objavo v uradnem listu [Evropske unije](#) (OJ) so morali iti skozi štiri stopnje redakcije: 1. strokovno, 2. jezikovno, 3. pravno in 4. končno potrditev s strani komisije za zakonodajo. Prevode zunanjih prevajalcev so pred tem pregledali še notranji prevajalci. Največja pridobitev za poenotenje dela notranjih in zunanjih prevajalcev je bil spletni portal [EVROTERM](#), ki ga je razvil in ga tudi redno posodablja Miran Željko. To je večjezična terminološka zbirka revidiranih prevodov, ki omogoča iskanje po različnih parametrih in različnih jezikih. Osnova jezikovnega korpusa, na katerem je zgrajen Evroterm, so seveda prevodi zakonodaje EU, ki so nastali v predpristopnem obdobju. Po pristopu Slovenije k Evropski uniji maja 2004 pa se je tako način urejanja te zbirke kot tudi samo delo prevajalcev bistveno spremenilo. Del Službe Vlade RS za evropske zadeve se je priključil Ministrstvu za zunanje zadeve, večina prevajalcev in lektorjev iz Oddelka za prevajanje pa se je združila s Sektorjem za prevajanje pri Generalnem sekretariatu Vlade RS. Čeprav so po pristopu prevajanje na novo nastale zakonodaje prevzeli prevajalci pri institucijah EU v Bruslju, ni bilo zaradi tega povpraševanje po prevodih nič manjše, le besedila so postala bolj raznovrstna in bistveno se je povečala potreba po prevodih iz slovenščine v angleščino, medtem ko je

bilo v predpristopnem obdobju obratno. Tudi zakonodaja EU, ki se je prevajala pred pristopom, je bila tematsko dokaj raznolika, vendar so bila ta besedila tako strukturno kot stilno pretežno standardizirana, medtem ko vsega tega, kar se prevaja danes za potrebe državnih institucij, nikakor ni mogoče postaviti pod isti imenovalec. Taka raznovrstnost besedil je poseben izziv ne le za prevajalce, temveč tudi za lektorje, terminologe in strokovne urednike, ki skrbijo za to, da so termini, ki se luščijo iz teh prevodov, preverjeni, po možnosti usklajeni na več ravneh in opremljeni z ustreznimi kvalifikatorji. Vse to bogati zbirko Evroterm, ki postaja zanimiva ne le za prevajalce, temveč tudi za učitelje tujih jezikov in strokovnih predmetov, strokovnjake, študente, skratka vse, ki ustvarjajo poljudna in strokovna besedila in se na ta ali oni način srečujejo s terminologijo. Največja prednost te zbirke pa je, da je na spletu brezplačno dostopna najširšemu krogu uporabnikov.

Sektor za prevajanje pri GSV z bazo svojih notranjih in zunanjih prevajalcev in lektorjev servisira vsa resorna ministrstva in organe v njihovi sestavi ter Urad predsednika vlade in Urad predsednika države. Vse prevode v angleščino, ki jih opravijo domači prevajalci, lektorirajo naravni govorniki angleškega jezika. Ker pa se baza notranjih prevajalcev in lektorjev v Sektorju za prevajanje zaradi »zamrznjenega« zaposlovanja novih kadrov vedno bolj krči, se vse večji delež naročil za prevode preusmerja na zunanje prevajalce. Koordinacija in izbor zunanjih sodelavcev je seveda še vedno v rokah Sektorja za prevajanje pri GSV, vendar je pri takem načinu dela veliko težje zagotavljati terminološko in stilno usklajenost prevodov ter preverjati njihovo kakovost. Zunanji prevajalci in lektorji se namreč zbirajo po javnih naročilih, kjer pa je še vedno odločujoči kriterij cena, medtem ko se kompetence ponudnika storitev preverjajo le na podlagi predloženih dokazil. Glavni krivec za tako stanje je obstoječa zakonodaja, ki ureja področje javnih naročil, saj ne upošteva specifičnosti naročanja intelektualnih storitev, pri katerih je kriterij kakovosti podrejen kriteriju cene. V predpristopnem obdobju, ko je bilo povpraševanje po prevodih večje od ponudbe in je bilo v projekt prevajanja zakonodaje EU treba vključiti vse razpoložljive zmogljivosti, nam je uspelo (kljub omejujoči zakonodaji) javno naročilo izpeljati v dveh fazah: v prvi smo z vsemi ponudniki, ki so izpolnjevali osnovne pogoje razpisa, sklenili preliminarne pogodbe, na podlagi katerih so že prejeli prvo naročilo, ki je bilo obenem poskusni prevod. Z vsemi, ki so uspešno opravili preizkus, se je sklenila dokončna pogodba, ostali pa so dobili še en poskusni prevod, in če tudi ta ni bil na zadovoljivi kakovostni ravni, se je preliminarne pogodbe s takim prevajalcem prekinila. Ker je bila že v začetku razpisa vsem ponujena osnovna izhodiščna cena za stran prevoda, nam je uspelo doseči, da je bil glavni kriterij za izbor kakovost.

Tudi zdaj, ko pretežni del prevodov za državne organe zagotavljajo zunanji izvajalci, bi bilo nujno treba oblikovati javna naročila tako, da bi pri njih lahko enakopravno sodelovali samostojni prevajalci posamezniki, ne le uveljavljene prevajalske agencije, ki so zaradi sedanjih razpisnih pogojev v privilegiranem položaju. Temelj zdrave konkurence mora biti višja kakovost opravljene storitve in ne nižja ponujena cena.